

Bu makale, 2008. Uluslararası Katılımlı Tıbbi Jeoloji Sempozyumu Kitabı (Editör: Dr. Eşref Atabey), ISBN: 978-975-7946-33-5, Sayfa: 34-35 yayımlanmıştır.

**Doğal afet kapsamında, asbest ve eriyonit, yasa ve yönetmeliklerde,
yerleşim yeri seçiminde tıbbi jeoloji uygulamaları**
Regulatory impacts of medical geology

Bahattin M. DEMİR

Afet İşleri Genel Müdürlüğü-Ankara

Yaşam çevremizin bir parçası olan jeolojik koşulların sağlık üzerine etkisini, “TIP” ve ”JEOLOJİ”nin “TIBBİ JEOLOJİ” başlığı altında bir araya gelişinin boyutlarını Sempozyum sürecindeki sunumlarda tartışıldı. Bu bölümde ise işin tekniğinin mevzuata ve kamusal uygulamalara nasıl yansıtıldığının yanıtını araştıracağız.

Mevzuat; bir şeyin esasını teşkil eden hususat; tatbikat halinde olan hükümler ve kaideler ya da kanun, yönetmelik vb yazılı hukuksal kurallar olarak tanımlanmaktadır. “TIBBİ JEOLOJİ”nin geniş yelpazesindeki olguların ülkemizdeki hukuksal boyutta, nasıl yansıtıldığını veya yansıtılması gerektiğini birlikte ele almaya çalışacağız.

Sağlık, afetlere karşı koruma, refah ve çevreye duyarlılık temelindeki bir değerlendirme sonucunda ulaşılan parametreler ve toplumsal ilişkiler bütünsel olarak uygunluk taşıyor ise yaşam çevresi güvenli kabul edilebilir. Bu bütünsellik içinde teknik olgular ile konuya ilişkin mevzuatın uyum içinde olması ve en önemlisi de kuralların kâğıt üzerinde kalmadan uygulamaya yansıtılması gerekir.

“TIBBİ JEOLOJİ”ye yönelik mevzuatı, *tıp, imar-afet ve çevre* mevzuatı içinde ele almamız mümkün. Bu çerçevede her ne kadar içinde kavramsal olarak “TIBBİ JEOLOJİ” yer almamış olsa da ilgi alanında kalan işlemlere dayanak oluşturan bazı düzenlemeleri ilk elden örnek olarak verebiliriz.

Sağlık Bakanlığı kaynaklı düzenlemeler:

- İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik (17.02.2005 tarih ve 25730 sayılı Resmî Gazete)
- Doğal Mineralli Sular Hakkında Yönetmelik (01.12.2004 tarih ve 25657 sayılı Resmî Gazete)

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı kaynaklı düzenlemeler:

- 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun
- Yapı Malzemelerinin Piyasa Gözetimi ve Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (2004-5)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kaynaklı düzenlemeler:

- Radyasyon Güvenliği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (24.03.2000 tarih ve 23999 sayılı Resmî Gazete/ Değişiklik Yönetmeliği 29.04.2004 tarih ve 25598 sayılı Resmî Gazete)

Çevre ve Orman Bakanlığı kaynaklı düzenlemeler:

- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı Resmî Gazete)
- Toprak Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (31.05.2005 tarih ve 25831sayılı Resmî Gazete)

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu kaynaklı düzenlemeler:

- Radyasyon Güvenliği Yönetmeliği (24.03.2002 tarih ve 23999 sayılı Resmî Gazete) ve Radyasyon Güvenliği Tüzük Tasarısı

(http://www.taek.gov.tr/mevzuat/tuzukler/rad_guvenlik_tuzuk.doc)

Diğer yandan “TIBBİ JEOLOJİ”nin kavramsal olarak mevzuatta yer almasına ve bu etkenlerin afetlere duyarlı planlama süreçlerinde ve yerleşiminde göz önüne alınması gereken risk faktörleri arasında yer almasına yönelik çabalar da izlenmektedir. Bu konuda 2004 yılında toplanan Deprem Şurası Mevzuat Komisyon (İmar Mevzuatı Alt Komisyonu) Raporu ile “*Yerbilimsel Verilerin Planlamaya Entegrasyonu El Kitabı*” örnek olarak verilebilir. Deprem Şurası oturumlarında tartışılan Mevzuat Komisyon (İmar Mevzuatı Alt Komisyonu) Raporunda, “*her tür ve ölçekteki arazi kullanım planlarının hazırlanması ve yerleşimi kararlarında....jeo-sağlık (tıbbi jeoloji) göz önüne alınmalıdır*” denilmiştir. Yerbilimsel Verilerin Planlamaya Entegrasyonu El Kitabında ise “*Her tür ve ölçekteki planlama çalışmaları sırasında ülkemizde pek gelişmemiş olan ‘Tıbbi Jeoloji’ konusunda uzman jeoloji mühendislerince jeomedikal tehlikelerin belirlenmesi, planlama faaliyetlerinde bu tür tehlikelerin de bir yönlendirici veya sınırlandırıcı eşik olarak dikkate alınması gereklidir. Bu amaçla yürütülecek çalışmalar Afet İşleri, MTA ve/veya Sağlık Bakanlığı Kansere Savaş Dairesi Tıbbi Jeoloji Alt Kurulu ile koordineli sürdürülmeli ve ilgili birimlerden destek alınmalıdır*” yönünde değerlendirmeye yer verilmiştir.

Konuya uygulama süreçleri açısından baktığımızda ise Afet İşleri Genel Müdürlüğü ile Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü arasındaki eşgüdümlü çalışmaların öne çıktığı görülmektedir. Nevşehir Tuzköy Belediyesi ve Karain Köyü yerleşimlerinde gerek rapor edilen kanser olaylarına kaynak olan jeolojik koşulların gerekse yeni yerleşim yeri ve zarar azaltıcı önlem parametrelerinin belirlenmesinde M.T.A araştırmaları temel alınmıştır. Elde edilen veriler çerçevesinde bu yerleşimlerdeki kanser olayları, 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”un 1.maddesi gereğince, bir afet riski olarak kabul edilmiştir. Tuzköy Belediyesinde iki aşamalı bir zarar azaltma projesi uygulanması kararlaştırılmıştır; bir yanda riskli yaklaşık 280 konut sahibi için yeni yerleşim yerinde kalıcı konutları inşa edilirken diğer yandan da jeolojik olarak riskli olduğu bilinen alandaki konutların yıkımı ve üzerinin yaklaşık 1,5 metre toprak örtü ile kaplanması için çalışmalar sürmektedir. Karain Köyünde ise yaklaşık 137 konutun yeni yerleşim yerine taşınmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Ezine (Çanakkale) İlçesi, Geyikli/Hantepe sahilindeki doğal radyasyon; Emet (Kütahya) ilçe merkezindeki suların arsenikçe zenginliği; Isparta’daki suların flor zenginliği veya Çin’den gelen granitlerin radyoaktivitesi gibi olaylar da Ülkemizde “TIBBİ JEOLOJİ” sorunlarının kamuoyu gündemine gelmesine neden olmaktadır.

Sonuç olarak, rapor edilen sağlık sorunları ile (kanser, deri ve diş hastalıkları vb) jeolojik (hidrojeoloji, jeokimya vb) karakteristikler arasında sıkı bir bağ olduğu, bu olguların yarattığı sonuçlar itibariyle yaşam çevremizde güvenliğimizi ve sağlığımızı tehdit eden bir faktör olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, kentsel ve kırsal yerleşim alanlarının yaşam kalitesinin yükseltilmesi, afet güvenliğinin ve sağlığının korunması, sürecinde “TIBBİ JEOLOJİ” sorunlarının da doğal tehlikeler arasında bulunduğu bilincinde davranılması; ülke genelinde “Tıbbi Jeoloji Tehlike Haritasının” hazırlanması ve konuya ilişkin çalışmalarda eşgüdüm sağlanarak Tıbbi Jeoloji Risk Yönetiminin geliştirilmesi; imar-afet-çevre ve sağlık üzerine mevcut mevzuatının bu bilinç temelinde gözden geçirilmesi ve ihtiyaçlar temelinde yeniden düzenlenmesi; 2007-09 Dünya Yer Yılı, 22 Mart Dünya Su Günü gibi etkinlikler çerçevesinde oluşturulacak platformlarda mevzuat ve uygulama süreçlerinin bir arada tartışılmasında yarar bulunmaktadır.